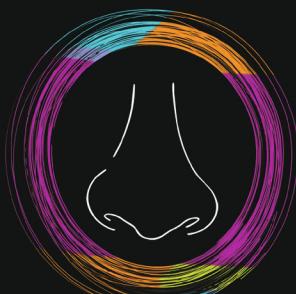
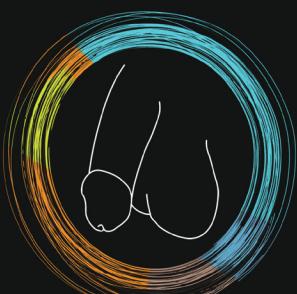
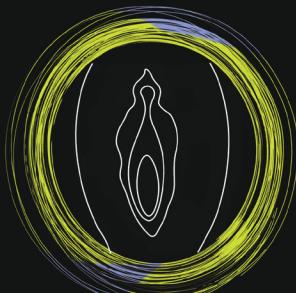

Borasdávda ja **SEKSUALITEHTA**

*Loga movt sii geat leat ceavzán
borasdávdda čovde hástalusaid*

Sisdoalloolistu

1	Álgaheapmi ja lohkanrávvagat
2	Min seksuála rumaš
3	Gierdat diagnosa
5	Vuovttat
7	Čalmmit
8	Bealjít
9	Njálbmi
11	Njunni
13	Čiččit
15	Deahkit
17	Dákteriggi
19	Váibmu
21	Suolbmudanorgánat
23	Liiki
25	Nearvvat
27	Giedat ja juolggit
29	Gožžajohtasat
31	Spirralat
33	Čoalit
35	Návli
37	Cinná
39	Sáhkkehanorgánat
41	Vulva
43	Čállit ja loahppasánit

Álgaheapmi ja lohkanrávvagat

Borasdávdat čuhcet min seksuálæallimii, dat lea oahpes ášši. Olu pasieanttat ja sin guoimmit háliidit bagadeami go dárbbasit dan. Dán gihppaga sisdoallu lea dutnje; beroškeahttá leat go nuorra, boaris, aktoolmmoš vai leat go ovttas muhtumiin.

Seksualitehta veajuiduhttin borasdávdda ja borasdávdadivššu manjel lea oallugiidda gáibideaddji. Dat proseassa sáhttá ádjánit, ja soitá šaddat dárbu ođđasisjurddašeapmái. Olu pasieanttat ja sin guoimmit leat birgen seksuála váttisvuodjaiguin.

Mii leat čohkken oanehis muiatalusažiid olbmuin geat leat leamašan borasdávdapasieanttat ja sin guimmiin, dan dihte go sii leat gávdnan čovdosiid. Mii leat bidjan olbmuide fiktiiva namaid. Gihppaga muiatalusain sáhttet leat dutnje dahje dudnuide mánga tipsa.

Seksualitehta lea nu olu eanet go anašeapmi!

Dearvvašvuoda- ja fuolahuusdepartemeantta seksuála dearvvašvuoda strategijiplána mielde ("Snakk om det!") sáhttet lagasvuhta ja návddašeapmi leat resursa, erenoamážit gáibideaddji eallindásiin. Strategiija cealká ahte fuolahuus ja intimitehta sáhttet addit eanet energiija, váidudit bákčasiid ja veahkehít eanet vuoinjastit. Buorre seksuálæallin sáhttá maid nannet immuvdnasuodjalusa.

Gihppaga válndoášši lea:
Ale vuollán seksuálæallimiin – doppe gávdnojít čovdosat!

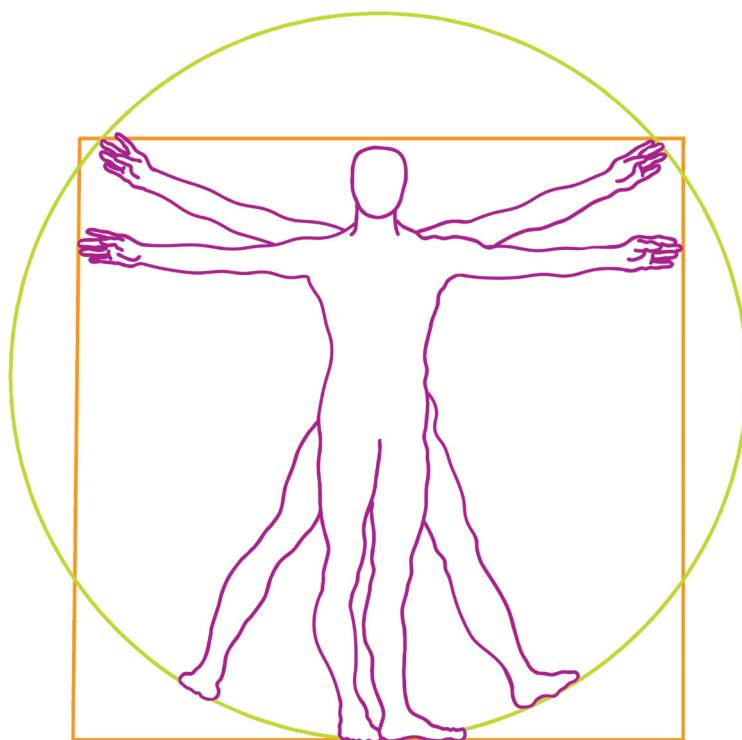
Gihppaga viiddiduvvon veršuvnna mas leat eanet muiatalusat sáhttá lohkat Rogalándda Kreftomsorga neahttasiidduin

Buorre lohkamuš!

Min seksuála rumaš

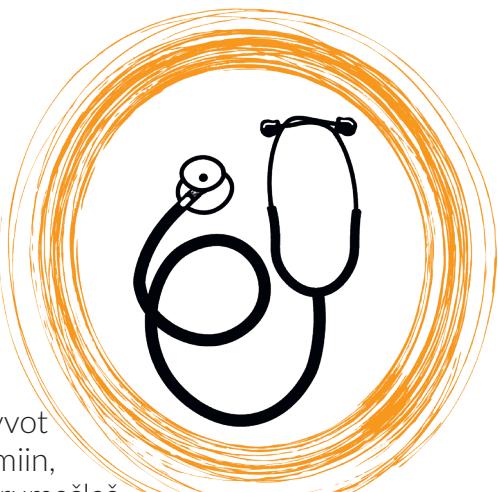
Olbmorumaš sáhttá návddašit visot áiccuiguin. Jus okta áicu hedjona, de dávjá buorránit dat eará áiccut. Ovdamearkka dihte ožžot muhtumat geat lean massán oainnu, buoret gulu. Oallugat muijalit ahte fuomášit odda gievrras beliid iežaset áiccuin, ja odda erogena sonaid, go fertejít jurddashišgoahtit earáládje iežaset rupmaša birra čuohpademiid ja dálkasiid manjnel.

"Min seksuálaeallin lea resursa ja gáldu dearvvašvuhtii", dadjá dearvvašvuodaministtar strategijaplánas Snakk om det (2017). Seksuála dearvvašvuhta sáhttá mánggaládje buoridit fysalaš ja psyhkalaš dearvvašvuoda. Earret eará sáhttet seksuála aktivitehtat ja doaimmat addit eanet oksygena, endorfinaid, dopamiinna ja oksytocina mat fas addet vuoinjamaččaide ja rupmašii eambbo energija, ja buori dovduu ja eallinkvalitehta.

Gierdat diagnosa

Sánit sáhttet váikkuhit min mánggaládje. Dakka manjel go olmmoš lea ožón borasdávdadiagnosa, de lea muhtumiid mielas buorre jeððejuvvot fysalaš lagasvuodain ja njávkkademiin, ja earát ges eai gierdda makkárge rumašlaš oktavuoda dan botta go hárjánit diagnosii. Oallugat geat leat dearvvašnuvan borasdávddas, sáhttet oððasis vásihit dovdduid ja huša go fitnet doaktára luhtte dárkkisteamis.

Stiana
reakšuvdna lei
ráhkistit iežas
guimmiin

"Go mun ožón diagnosa, de mun ráhkistin iežan guimmiin jeððen dihte iežan. Vuordináiggi ovdal čuohpadeami dajaime dávjá goabbat guoibmáseame ahte dát gal manná bureš"

"Go doavttir mualii munnje ahte mus lea borasdávda, de olles mu rumaš stirddui ja mun in gierdan guoskkahusaid. Mun livččen njuorrasan jus oktage livčče buorrestan mu. Mu guoibmi dohkkehii ahte dárbbasin áiggi ja veaháš saji."

Gunhild
dárbbasíi
leat akto

*“Mun birgehallen diagnosain go
diedihin iežan pasieantasearvái ja
ovtta Facebook-jovkui juste dán
diagnosa váras. Lei ávki hupmat
earáiguin geat leat vásihan sullii
seamma. Ohppen maid odđa
áššiid seksualitehta birra. Doppe
sáhtten jearrat vaikko maid”*

*“Válldán áššiid gulul. li lean nu
vearrái oažžut diagnosa, muhto
lei lossat oaidnit movt dat čuozai
mu guoibmái. Mun muittán bureš
Gonagas Haralda sártni, mas
dajai: “Doaivva lea okta vuohki
eallit.”*

Vuovttat

Vuovttat sáhttet beassat juogo
veaháš dahje visot muhtun
seallamirkkuid ja suonjardivšuid
dihte. Buohkat geaidda nu geavvá,
sáhttet oažžut ekonomalaš
doarjaga oastit luovosvuovttaid,
tupé, hair extensioniid, gahpiriid,
gaibagahpiriid ja nu ain. Dábálaččat
saddet fas vuovttat manjel go dikšu lea loahpahuvvon.
Vuolgá olbmos olbmui, beroškeahttá sohkabealis, movt sii vásihit
massit vuovttaid ja guolggaid, ja dat sáhttá čuohcat rumašgovvii.

Karen

oaččui eanet
seksuálta himuid
positiiva sániguin

*"Mu mielas lei ártet ja in dovdan
iežan geasuheaddjin vuovttaid
haga, muhto go mun dan muiatin
guobmán, de bessen gullat olu
čáppa sániid ja ahte ledjen sexy. De
buorránii iešluohttamuš ja himut
loktanedje."*

*"Munnje lei hui váivi massit
skávžžáid. Dat lei mu identitehta.
Lihkus vuovttat ja skávžžát šaddet
fas muhtun mánuid manjel. Dan
botta atnen iešguđetlágan gahpiriid
iežan miellalágiid mielde."*

Adam

atnigodii gahpira
go massii
skávžžáid

"Dat mii mu gájui go vuovttat besse ja mun ballen massimis iežan image, lei rekvisišuvdna mainna osten luovosvuovttaid maid ieš válljejin. Dat vuoigatvuhta guoská buot sohkabeliide. Buoret iešdovdduin ožžon eanet energiija irggastallat."

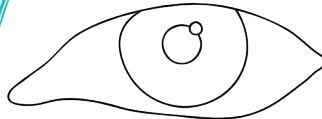
"Munnje šattai stuorát dárbu čiŋadit ja vuoiddadit manjel go vuovttaid massen. Dat mearkkašii olu mu femininehtii. Osten luovosčalbmeguolggaid ja extensioniid, ja ožžon iešluohttámuša bovdet iežan guoimmi románttalaš eahkedii."

Čalmmit

Borasdávdadivšsut sahttet
čuohcat čalmmiide iešguðetlánđje.
Suonjardeapmi oaivái sahttá
čuohcat oaidnonervii.

Seallamirku borasdávdda vuostá
čalmmis dahje earásajis rupmašis
sahttá čuohcat čalmmiide. Čalmmiin
sahttet vuohččecuoccat goikat ja deaddu
rievdat seallamirkkuid dihte. Hedjonan oaidnu
sahttá čuohcat iešgovvii ja hálldašandovdui.

Fatima
dárbbasii čalbmegoaikkana said

*“Mun ravken hui olu, ja ieš in
diehtán ge. Oallugat doivo
ahte mun moarsastalan!
Vuosttaš lagi ledjen áibbas gitta
čalbmegoaikkana said. Dain lei ávki
mu čalmmiide, ja olbmot eai šat
ipmirdan mu boastut.”*

*“Mus hedjonii oaidnu goike
vuohččecuoccaid dihte. Lei váttis
lohk at dieðuid irggástallansiidduin,
muhto go válden stuoridanláse
atnui, de gal sáhtten sihke lohk at ja
vástdit.”*

Máhtte
fertii atnít
stuoridanláse
muhtun
áigodagaid

Bealjit

Seallamirku sáhttá čuohcat beljiide, earret eará sáhttet unna guolggažat beljiid siste jávkat nu go eará ge vuovttat ja guolggat rupmašis. Bealjit sáhttet šuvvagoahit, ja gáhcí sáhttá lassánit. Dálkasat sáhttet čuohcat beljiid golggosdássededdui, juoga mii fas sáhttá čuohcat balánsii.

"Mun in šat gierdan nu olu jienaid ja oaivi jorai mánnoviissaid. Soppíin mun bisson mihá buorebut čuožžut, muhto dovden maid iežan boarin. Mu guoibmi gohčodíi soappi noaidesoabbin! Humor lea leamašan veahkkin buot dásiid čađa."

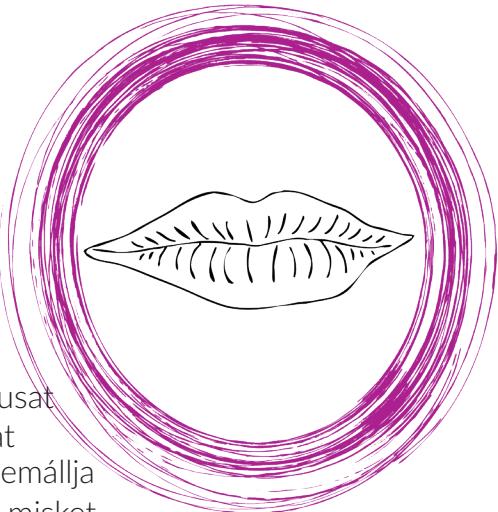
Jens
fertii vázzit
soppíin ovtt
gaskka

Stina ja
Norá
čielggadeigga
boasttuipmárdusa

"Mu guoibmi dovddai iežas hilgojuvvon. Son doaivvui ahte mun in šat ráhkistan su dan dihte go in lean nu áicil ja go vajálduhetten olu. Muhto dat lei dálkasiid dihte. Lea dábálaš ahte borasdávdadálkasat čuhcet konsentrašuvdnii, muitui ja gullui muhtun áigodahkii."

Njálbmi

Njálbmi sáhttá šaddat bávčas ja rašši manjgel go oaivvis lea čuohpaduvvon dahje dikšojuvvon suotnjarriiguin. Dat čuohcá njálbmái maid go rumaš oažžu seallamirkku. Dábalaš liigeváikkhuhusat njálmmis leat ahte vuohčecuoccat goiket, ahte šaddá guoppar, bátneemállja luoddana ja eanet riska ahte bánit misket. Gávdnojit mánggalágan doaibmabijut njálbmedearvvašvuhtii vai olmmoš buorebut sáhttá fas cummástallat dahje dahkat seksuála daguid njálmmiin.

Sárá

njamai njamman-tableahtaid go njálbmi goikkai

“Njálbmegoikama dihte sáhttet bánit ráigánit, muhto dan dihte sáhttá maid njálbmeseksa šaddat váddásit. Mun vurkkodan njammantableahtaid njálbmegoikama vuostá iežan oađđenlanjas. Apotehkas sáhttá oastit tableahtaid mánggalágan máguiguin.”

“Munnje lei liige noađđin go in sáhttán dahkat orálaseksa borasdávdadivššu dihte njálmmis, muhto mun válđen buriid giedaid ja eará buriid dinggaid atnui njálmmi sadjái.”

Henki

gávnnaí mánja molssaeavttu

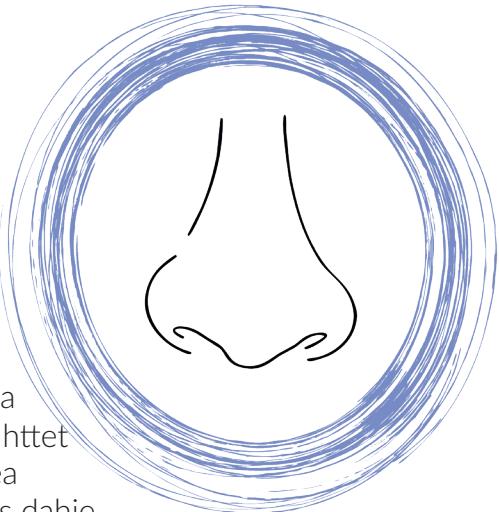
*"Vaikko seallamirku lei
monneráksáborasdávdda
vuostá, de mus goitge goikkai
njálbmi maid. Lei ávki atnit
njálbmespráija maid osten
apotehkas. Mus lea bággu
cummástallat vai šaddet himut."*

*"Vuovssanasmáhkku lei unohas
sihke munnje ja mu guoibmái.
Apotehkas gávdnen oastit
sáltečázi mainna doiden njálmmi
máŋgii beaivválaččat. Loahpas
ráhkadišgodjíime ieža sáltečázi ná:
seaguhit 1 stuorabastte sálttiid 1
lihttara vušson čáhcái."*

Njunni

Seallamirkku manjnel sáhttet njunneguolggat jávkat ja vuohčecuoccat raššut. Njunni orru dego dievva dan dihte go "filttár" lea jávkan. Sáhttá saddat váddásit vuoignat njuniin, ja váddásit oađdit bures. Dálkasat sáhttet maid čuohcat haksináicui. Ja jus lea leamašan dávda giehkiris, čoddagis dahje geahppáin, de sáhttá haksigoahtit odda hájaid ja hájat sáhttet maid rievdat.

Silje

geas lei gitta
njunni oačcui
njunnespráija

*"Divššu vuolde in sáhttán bálljo
cummástallat go njunni lei nu
dievva. Mun orron dego hávkame
go cummástalaime. Apotehka
njunneoljuin dat šattai álkít."*

*"Oljonjunnegoaikkanasaiguin
sáhtten viimmat fas oađdit, ja de
vedjen fas jurddašišgoahtit seksta
birra. De šattai fas energiija ja
"drive" seksamillii."*

Nillas

odii buorebut
njunne-
goaikkanasaiguin

"Mus lea nu guohca vuoiŋŋahat, ahte moai ean cummástala njálmmiid bearehaga, muhto cummestetne buot eará sajiid goabbat guoibmáseame rupmašin. Dan gal návddašetne."

"Hájat leat álo mearkkašan hui olu mu seksuála himuide, ja dál anán sensuála hájaid nu olu go sáhtán. Mun in hálit ahte mus hakso buohccihádja!"

Čiččit

Juohke jagi fuomášuvvo
čižžeborasdávda sullii 4000
olbmos. Dáin leat sullii 30:s
dievdoolbmot. Muhtomin lea
doarvái váldit eret unna oasáža
čiččis, earát ges fertejít čuohpahit
eret ovttä dahje goappaš čiččiid, ja
maid lymfačuołmmaid. Kirurgija lassin
fertejít ollugat oažžut seallamirkku,
suonjardivššu ja antihormonadivššu. Dat sáhttet čuohcat rupmašii,
rumašgovvii, seksuálaeallimii ja seksuála himuide.

Márjjás
buorránii seksa
maŋŋel čižże-
rekonstrukšuvnna

*"Mun liikon go nubbi oaidná ja
háliida mu mu hámiid dihte, nu ahte
mun háliidin čižžerekonstrukšuvnna.
Šattai guhkes proseassa, muhto dál
návddašetne daid odđa čiččiid!"*

*"Mun dovden ahte ledjen massán
sihke čiččiid ja seksuálaeallima.
Vuosttaš lávki lei čájehit iežan álás
ja hárjánit dasa. Gávnnaheimme
odđa vugiid movt čájehit ja
vuostáiváldit duođaštusa ja
ráhkisuoduđa."*

Holly
guoibmi evttohii
bárraságastallamiid

"Lei beare ahkit njávkkadit mu čiččiid, ja moai fertiime gávdnat odđa erogena sonaid. Lei váivi dan dihte go dat ledje mu guokte jiellaha. Dál liikon buoremusat go njávkkada niskki ja čeabeha."

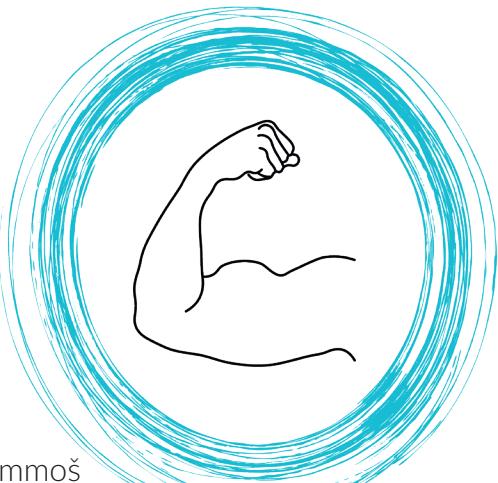
*"Mus rievddai rumašoaidnu go gohčodišgohten čiččiid raddin.
Mun dárbbasin dan muitalit
sidjiide geat jerre manne mus leat
árbbat."*

Deahkit

Dehkiide sáhttá maid čuohcat
čuohpadeapmi, seallamirku,
suonjardikšu, dálkasat, geahppun
ja go guhká lea orron jaska.

Dihto dálkasat čuhcet maid
váibmui. Dasa lassin rivdet maid
deahkit go hormonbalánsa rievdá.
Dutkan čájeha ahte mađi eanet olmmoš
lášmmohallá, dadí buoret lea dat dearvvašvuhtii – maiddái seksuála
dearvvašvuhtii.

Filip
lášmmohallamis
lei ávki

*"Mun ledjen dego gárrenolmmoš
oaidnit iežan balánsaváttisvuodaid
dihte ja go sugadin váccidettiin.
Fysioterapevta ávžžuhii searvat
joavkohárjehallamii ja dahkat
álkes hárjehusaid ruovttus. Buoret
balánssain šadden eanet sosiála ja
dusten fitnat irgalandeivvademiin."*

*"Mu vuolledábiin ledje deahkit
geahnohuvvan divššuid manjel ja go
máŋgga mánnui in lean vázzán tuvraaid
ja hárjehallan. Mus givro vuolledábit
loahpas go hárjehallen jeavddalaččat
cikcunhárjehusaiguin. Lei ávkin oažzut
orgásmma maid."*

Sanne
gievrudahtii
cinnádehkiid

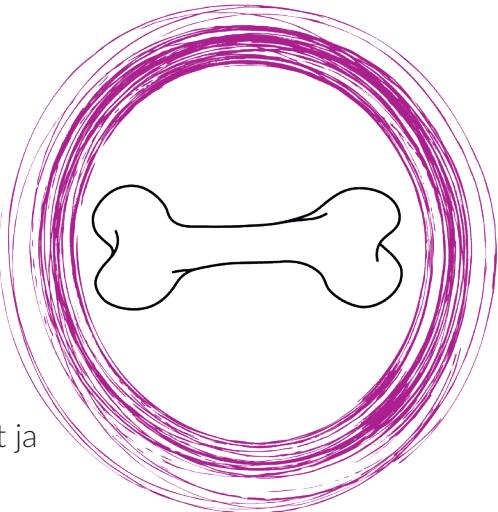
“Ferten miedđihit ahte ballen eamida guođđit mu čuohpademiid maŋŋel. Muhto mun ipmirdišgohten áiggi mielde ahte in leat duše mun gii ražan seksuálaeallimiin. Munnje lei sihke jedđehussan ja dehálaš veahkkin juogadit vásáhusaid earáiguin geain maid lea leamašan borasdávda.”

“Mus ledje juolggit vuoiimmehuvvan, lei fatigue ja unnán mokta vázzit. “Pusterommet”-hárjehallanguoovddážis deaivvadin ovttain dievdoolumuin, ja munnje šattai miella hárjehallat julggiid vel eanet! Moai letne dál ovttas.”

Dákteriggi

Sihke seallamirku, suonjardikšu ja dálkasat borasdávdda vuostá sahttet čuohcat muhtin osiide dákterikkis, dat sahttet rašudit dávttiid. Laðdasat sahttet leat doangasat ja bákčasat. Dan dihte sahttá bávččagit dihto ládje veallát ja lihkadir. Fysioterapevtta ja eará fágajoavkkut geain lea relevánta gelbbolašvuhta sahttet veahkehit sin geain lea leamašan borasdávda individuála hárjehallanplánaiguin ja buktit evttohusaid odđa heivehuvvon vugiid movt veallát anašettiin.

Nelly

guoibmi
beasai návddašít
bákčasiid haga

"Sus lei niski bávččas suonjardivšsu manjel. Moai finaime fysioterapevtta luhtte ovttas oažžun dihte rávvagiid movt sáhtte anáshit nu ahte ii bávččat. Ii galgan nu olu obage, dušše veaháš earálágan viňkelat ja posíšuvnnat, de ii šat bávččagan sus niski nu olu ja návddašeapmi buorránii."

"Mu seksuálæallin rievddai oalát. Lávejin leat "alfadievdu" ja garrisit bargat, ja de in šat veadján eará go garra sániid atnit. Mu guoibmi ipmirda mu ja su mielas lea gelddolaš go stívregohten njálmmiin!"

Ola
ovdánahtii
odđa giela

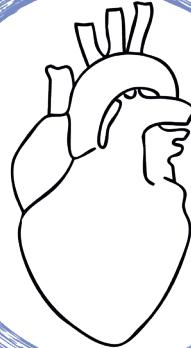
"Inas šadde lađđasat bákčasat borasdávdadivšuin. Moai osttiime lávgungári. Čázis munnos ii leat deaddu, ja dat lea buorre Inai. Son lea maid vásihan ahte orgásma váiduda bákčasiid."

"Dákterasšuma dihte ii sáhte mu dollet garrisit, dan dihte go dainna ráhke mus erttetdávttit. Mun liikon veaháš garraset erotihkkii, ja dan dihte ferten baicca guldalit garra musihka. Dainnalágiin doibmet mu himut."

Váibmu

Muhtumat sáhttet vásihit
ahte borasdávdadikšu čuohcá
váibmui, juogo dakkaviđe
dahje muhtun jagiid maŋjel.
Dearvvašvuodadirektoráhutta
ávžžuha ahte ii borggut, ii divtte
iežas lossut, ii oro jaska ja ahte ii bora
biepmu mii addá alla kolesteroladási jus
áigu eastadit váttisvuodaid váimmuin.
Váimmu doaibma lea mearrideaddji varrajohtui olles rupmašis ja
sohkabealorgánain.

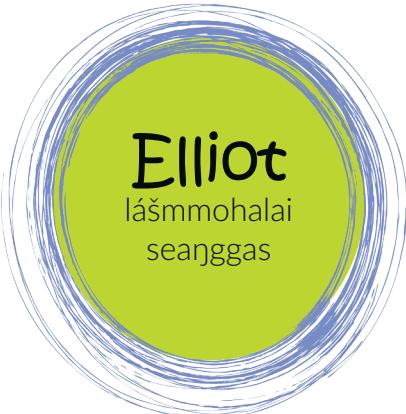

Hege
initiatívvat
váldojuvvojedje
vuostá

*“Munnje lei hui duššástuhhti go
son jurddašii dušše anašeami birra
ja ahte dat ii leat čadahahhti. Son
geassádii dan dihte eret. Mu seksuála
lahkoneamit ledje lagasvuoda
birra. Go moai čielggadeimme ahte
lahkoneapmi ii dárbbaš šaddat
anašeapmin, de son ii šat ballan nu
olu ja suovai mu lahkonit su.”*

*“Moai jáhkiime ahte munno
seksuálaeallin nogai, muhto doavttir
rievdadii Varga dálkasiid. Dan
lassin čálli doavttir rekvisišuvnna
seksuálateknikhalaš veahkkeneavvuide.
Dál letne fas ožžon miela, ja erekšuvdná
bistá doarvái guhká munno mielas.”*

**Varg ja
Anikken**
oaččuiga fas
miela millii

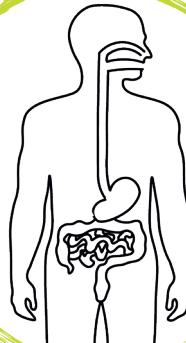
“Lášmmohallan sáhttá eastadit borasdávdda máhccamis, muhto lea lossat lášmmohallat go váimmus ja geahppái leat vigit suonjardeami dihte. Dan dihte lean sirdán “lášmmohallama” senjii. Mun bivastuvan liikká olu seksuála daguiguin go ovdamearkka dihte viehkamiin!”

“Moai ean diehtán ahte sáhttá oažžut orgásmmaid vibrašuvnnaiguin návleoavvi vuolde. Arne oaččui vibráhtora go doavttir lágidii skovi NAV:i. Olmmoš ii dárbbas oažžut erekšuvnna návddašan dihte dahje oažžun dihte orgásmma.”

Suolbmudan-orgánat

Borasdávda dahje borasdávda-divšsut sáhtte čuohcat njuolga ja eahpenjuolga suolbmudansystemii. Čoavjeváttisvuodat čoliin ja eará orgánain sáhttet mánjgaládjje čuohcat seksuálaeallimii. Čoavji sáttá sihke garrat ja njárbut iešguđetlágan dálkasiiguin. Dasa lassin sáhttet vuorjašumit ja hušša čuohcat čoavjái, suolbmudeapmái, ja dainna lágiin maid eallinkvalitehtii ja seksuálaeallimii.

Benedicte
lea oahppan jearrat
čappa sániid

"Mun dárbbašan gullat ahte lean geasuheaddji vaikko lean ge nárvvas ja mus leat árbbat čoavjjis. Huma čábbát mu rupmašii, savkalan iežan ovttasássái."

"Suonjardivšsu manjel ratti vuostá mun bártidin raddeboalddáhagain ja hájaiguin. Mu guoibmái šattai álkit cummástallat muinna go mun váldigohten tableahtaid maid suddada čázis mat unnidit suvrra reavgumiid."

Carlos
fertii veaháš eanet
plánegoahtit
seksa

*“Mu ballu darvánii dávjá čoavjái ja
billistii mu himuid. Go mu guoibmi
atná buori áiggi njávkkadit
jaskadit mu čoavjji, de mun ráfun
ja oaččun fas himuid maid guhká
lean váillahan.”*

Liiki

Liikkis sáhttá šaddat borasdávda, muhto liikái sáhttet maid eará borasdávdadivššut čuohcat, liiki sáhttá goikat, raššut ja šaddat unnit elastikhalaš. Árbbat sáhttet čuohcat rumašdovdui ja iešdovdui. Liiki lea min stuorimus áicanorgána ja sáhttá leat mearrideaddji erogena sona seksuálæallima ealáskahttimis.

Lillian
gávnai oliju

*“Mun ballen ahte ruvvenolju
čuohcái liikái ja mu anti-
estrogena-dálkasiid vuostá, muhto
borasdávdabuohccidivššár muitalii
ahte mándelolju lea neutrála, ii ge
leat várálaš.”*

*“Mu ráhkis lei jápminseanžgas ja
mun ledjen su luhtte termináladásis.
Buohccidivššárat dikte munno
ráfis vai beasaime leat lahkalaga ja
guovttá. Mun ruvvejin Elle julgiid
ja giedaid, ja cummestin su gállu ja
njálmomi gitta buot manjemussii.”*

Elle
oačcui cummáid
gitta manjemussii

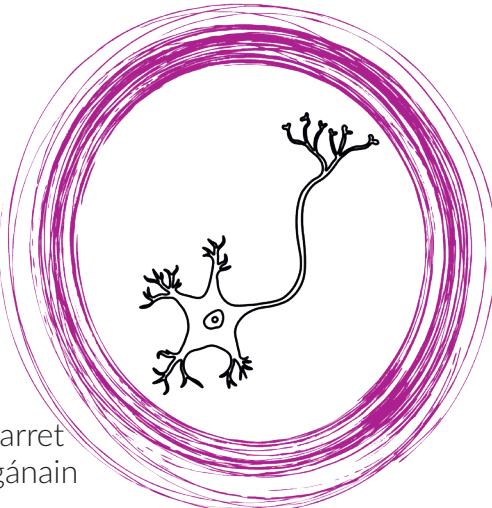
*“Mun ledjen jámas dolkan
bivastahkii ja báhkkanandovdui!!
Moai osttiime lateksaláhkena,
vuoiddaime iežame oljuuin ja
njuvddiime erohtalaččat goabbat
guoibmáme vuostá. Dat bovttii
himuid go leimme šealgadat ja
njalkasat ovttas.”*

*“Bákčasat muhtun sajiin liikkis
lei turn-off, ja mun ledjen oalát
heittihan seksuálaeallima.
Apotehkas muitaledje munnje
vuoidasa birra mii váiduda
bákčasiid, ja go dan atnigohten de
sáhtten fas návddašišgoahtit!”*

Nearvvat

Sii guđet leat ceavzán
borasdávdaid, sáhttet
iešguđetge sivaid dihte oažžut
vigiid nearvain. Go borasdávda
čuohpaduvvo eret, de sáhttet
nearvvat dakko lahka oalát dahje
veaháš vahágahttot. Dat guoská earret
eará čuohpademiide sohkabealorgánain
ja daid lahka.

Stig
oačcui veahki
návlebumppes

*“Mu borasdávda ovdarávssás
váldojuvvui eret, muhto de mus
unnui erekšuvdna. Doavttir
devddii skovi NAV:i, ja mun ožžon
návlebumppe nuvttá. Dainna ja
návlerieggáin bessen fas viimmat
anašit!”*

*“Čuohpadeamis mii gájui mu
heakka, čuhppojuvvo maid
nearvvat. Veajuiduhettimis
ávžžuhuvvojin geahččalit
vibráhtora. Dan anán máŋgga
erogena sajiin, ja sihke návddašan ja
oaččun orgásmmaid. Fástadoavttir
diŋgi munnje vibráhtora NAV-
ortnega bokte.”*

Sunniva
bovttii dovdduid
vibrašuvnnaiguin

“Mun lávejin leat “ráddejeaddji” seanggas. Kjemo-oivviin massen sihke fokusa ja energiija. Moai lonuheimme rollaid. Vuosttaš háviid lei váttis go mus ii lean hoavdarolla, muhto moai hálíideimme birget dánna.”

“Šattalmas lei stuoris, muhto dan sáhtte lihkus váldit eret. Čuohpadeami dihte in oba oaččo ge šat erekšuvnna. Moai morašteimme dan, muhto manjel go ságastalaime fysioterapevttain, de mearrideimme; ean šat moraš, muhto návddašetne reastta rupmaša. Návddašit sáhttá eará sajiid maid go julggiid gaskka.”

Giedđat ja juolggit

Dábálaš liigeváikkusuhsat seallamirkkus leat vigit perifera nearvasystemas (polynevropatiija).

Olmmoš sahttá dovdat ahte earret eará giedđat ja juolggit čerggiidit, spiidejít ja jápmasit, ja várrogas guoskan sahttá maid bávččagit.

Muhtun lágan seallamirkkut sahttet maid čuohcat gaccaide.

Biera
dovddai iežas
ráhkistuvvan
árvvasvuoda dihte

*"Eamit heitti gieldimis suohkuid
seanggas manjel go bessen
eret borasdávddas ja dárbbaśin
liegga leasttuid galbma julggiide.
Guoimmit sahttet álget unnit
nágget go eallin lea hástaleaddji.
Dan letne goit moai vásihan."*

*"In dovdan iežan šat nu
geasuheaddjin go gaccat ledje
billahuvvan, ja mun muitalin
dan iežan guoibmái. Mu ráhkis
attii munnje guhkes silke-
suorbmafáhcaid. De gal dovden
iežan fas fiinnisin ja dovden liikki
silkki čada."*

Beatrice
oaččui odđa himuid
suorbmafáhcaiguin

June

oaččui fas
veajuid seksuála
doaimmaide

“Mun in bálleñ oadđit go nu
luhke juolggit. Doavttir válldii
varraiskosiid mat čájehedje
unnán ruovddi. Váldigohten
ruovddi, ja das lei ávki. Mus lea
bággu oadđit bures vai veaján
sekset.”

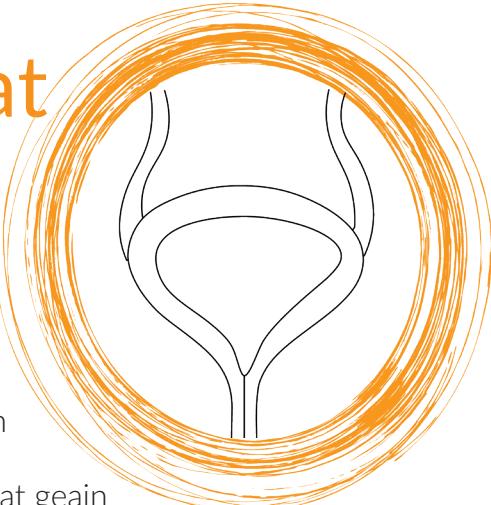
“Mu suorpmat ledje nu bákčasat ja
finnamotorihkka lei nu hedjonan
ahte osten seksabiergasiid
duhtadan dihte iežan ja
guoimmi. li leat heahpananášši
oastit veahkkeneavvuid.
Manjel gullen ahte olbmos
pasieantan sáhttá leat riekti
oažžut seksuálateknihkalaš
veahkkeneavvuid NAV bokte,
jus dikšu čuohcá seksuála
dearvvašvuhtii.”

Robina
giedat ožžo
veahki

Gožžajohtasat

Buohkat geain lea leamašan borasdávda sáhttet vásihit ahte fertejit dávjá cissat/gožžat, ahte goaiku dahje spiide go cisset/gožžet beroškeahttá leat go čuohpaduvvon vuolledábiin dahje eará sajiin borasdávdda dihte.

Muhtun váttisvuodat gožžajohtasiin (olles vuogádat) leat rašes, asehis ja bávččas vuohčecuoccat. Pasieanttat geain leat vuolledábit čuohpaduvvon dahje geat leat ožžon suonjardivššu, sáhttet vásihit gožžainkontineanssa (goaikuma/golgama). Muhtumat šaddet bijahit gožžaráhkku olggobeallai čoavjji (urostomiija).

Liam

sáhtií návddašít
go eanet plánii

"Munnje lea leamašan stuora hehttehussan go balan ribahit gožžat sekxa oktavuođas, muhto go leat buorit gurrenrtiinnat ovdagihpii ja láhken mii jeahká, de vuoinjastan eanet ja de lea maid seksuálalaččat buoret!"

"Mun ožžon urostomiija čoavjái maŋŋel gožžajohtasiid čuohpadeami. Uroterapevta ávžžuhii mu čiehkat stomiija čoavjeboahkániiguin. Dál ii vuorjia busse čoavjjis šat nu olu sekxa vuolde."

Antoni

oaččui
čoavjeboahkániid

“Mun lávejin ribahit veaháš cissat seksuála daguid vuolde, mii lei oalle noaðdin munnje. Fysioterapiija, elektrostimuleren ja vuollenjárčáhárjehallan adde munnje buoret kontrolla ja ilu seksuálaeallimis.”

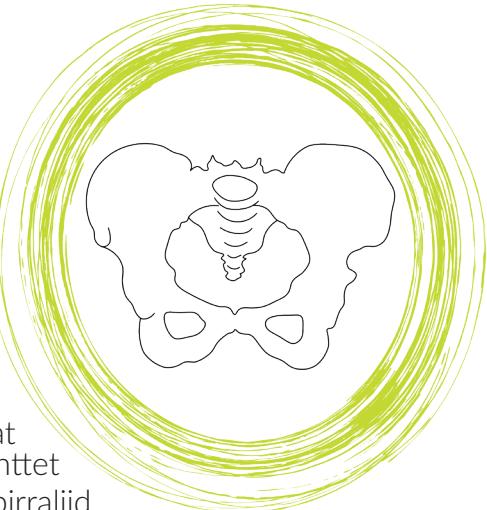
“Mun massen erekšuvnna oalát visot daid borasdávdačuohpademiid dihte, ja moraštin dan máŋga lagi. De ožzon fálaldaga bijahit návleimplantáhta. Dál oačun erekšuvnna go bumpen balloonja bállu bokte. Álggos lei veaháš ártet, muhto dál lean hárjánan dasa.”

Spirralat

Spirralat leat dávjá guovddážis seksuála daguin. Buohkat geat leat dikšojuvvon borasdávdda vuostá sáhttet iešguđetlágan dásin bártidit spirraliiguin, sihke siskkobealde ja olggobeale.

Ovdamearkka dihte sáhttet spirralat doangut ja bávččagit, ja deahkit sáhttet maid leat bákčasat. Suonjardikšu spirraliid guvlui sáhttá unnidit hormonabuvttadeami nu go estrogena ja testosterovnna, mat fas sáhttet unnidit seksuála himuid.

**Lilja-
Lucas**
sáhti eanet
lihkadit
lieggasiin

"Mun ille sáhtten lihkahallat iežan rupmaša seksuála daguid vuolde go lei nu bávččas ja lađđasat ledje buot dongon. Lieggadikšu lei hui buorre dan dihte go dainna buorráni varrajohtolat dehkiide ja lađđasiidda."

"Borasdávdadálkasiid dihte gevven ahkemolsumii ja šadden gávdnat odđa vugiid oažžut seksuála himuid.

Ožzon ávžžuhuvvot muhtun hárjehusaid movt gávdnat himuid, ja vai šattan dihtomielalaš dasa mii boktá mu himuid."

Kaia
oaččui eanet
himuid

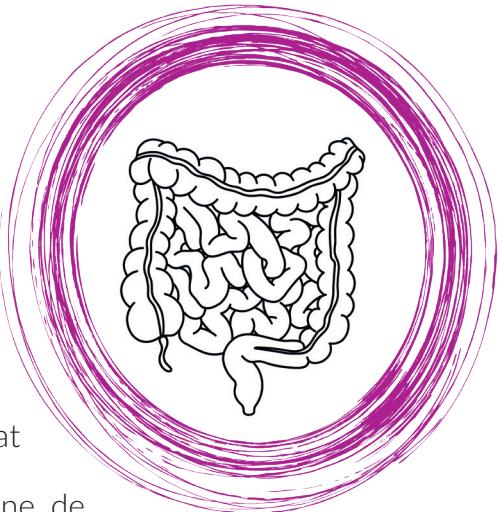
"Olu jagiid maŋjel borasdávdadivšsu lei ain bávččas anašit. Livččiime seastán olu váivviid jus livččen áigá jo beassan diehtit gel birra maid sáhttá atnit bákčasiid vuostá ja ahte gánnáha atnit buori áiggi liegganit seksuálalaččat."

"Mun hárjehallen vuollenjárččá beaivválaččat nu movt doavttir ja fysioterapevta ávžjuheigga. Dainna buorránií varrajohtolat. Moadde mánu maŋjel ožžon vuosttaš orgásmmaid."

Čoalit

Okta Norgga dábáleamos borasdávddain lea bahtačoalleborasdávda. Čoalleborasdávddat dikšojuvvoyit iešguđetlágje, ja dat sáhttet čuohcat seksuálæallimii. Eará borasdávddat sáhttet maid čuohcat čoliide, mat fas sáhttet váikkuhit seksualitehtii. Go gierdavaččat pláne, de sáhttá ain joatkit seksuálala doaimmaiguin sihke akto ja guimmiin.

Edith

oaččui ráfi
fáktádieđuguin

*“Mun dearvvašnuvven
borasdávddas ja ožzon stomijja
(čoalli olggobéalde čoavjji). Mus
nohke seksuálala himut go ballen
ahte stomijja ii soaitte nu nanus. Lei
buorre gullat ahte stomijja gierdá
deattu ja lihkadeami.”*

*“Rabasvuoda bokte ožzon ráfi, ja
heahpanin maid unnit. Mu guoibmi logai
ahte jus nisttihivččen ge, dat ii hehtte
munno seksuálæallima. Doavttir čujuhii
mu fysioterapevtta lusa hárjehallat
vuollenjárččá (elektrostimuleren ja
biofeedback). Ožzon maid rekvisišuvnna
análabuncái maid anán sekxa vuolde.”*

Sofe

luhčadávda
nogai

Nikolai
vásihii ipmárdusa
ja árvvasvuoda

“Galgen
irggastallandeavvadeapmái ja
ledjen hui balus dainna movt
muitalit stomiija birra. Čájehuvvui
ahte nieida didžii mii stomiija lea ja
son lei hui siivui. Moai álgaleimme
dađi mielde ja oahpaime dušše
boagustit go skuhraida stomiija.”

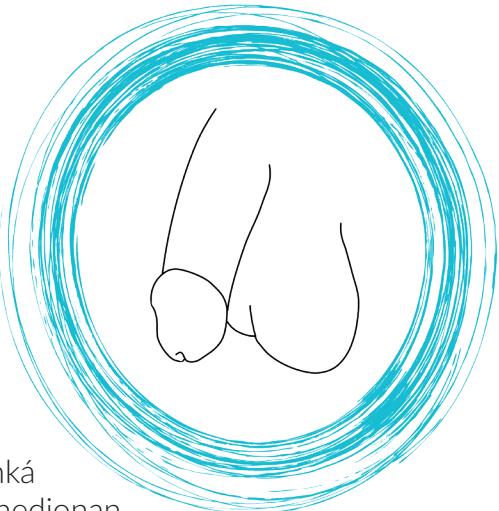
“Mun ožžon hemoroidaid go lei
garran čoavji. Mu doavttir čálíi
reseaptta munnje rektálavuoidasii.
Moadde vahkku maŋnel sáhtiime
moai mu guimmiin joatkit
análastimulijain go munnos
lea seksa. Diet návddašeapmi
mearkkaša hui olu munnuide.”

Marte
nohke bákčasat
vuoidasiin

Návli

Návllis leat moanat nearvvat, báddanoaččit ja unna varrasuonažat. Kirurgijja, seallamirku ja eará divššut sáhttet čuohcat návlli varrajohtolahkii. Erekšuvdna lea kompleaksa fysiologalaš mannolat mas báddanoažžai dievvá varra mii dahká návlli garasin. Jus erekšuvdna lea hedjonan dahje jávkan, de sáhttá dahkat eará seksuála daguid nu go ovdamearkka dihte giedäiguin dahje seksuála veahkkeneavvuiguin.

Kai
oaččui veahki
vahkuumaterapijain

“Mun jáhkken ahte in oaččo šat goassege erekšuvnna, muhto ožžon veahki bagadeamis ja vakuumabumppes. Dat dahká návlli báddanoačči dearvvašin ja garasin. NAV govččai dan erenoamáš veahkkeneavvu!”

“Oaččun himuid almma erekšuvnna haga. Dan dihte návddašan dál vel eanet go ovdal geahččat, gullat ja guoskat. Moai dihte ahte erigerejuvvon návli ii čájet man olu himut olbmos leat, ii ge man olu olmmoš ráhkista nuppi. Moai letne hupman dan birra ja šaddan oadjebasat.”

Tore
gávnnaí
molssaevtolaš
návddašeami

*"Erekšuvdna jávkkai, muhto mu
guoibmi humai muinna nu ahte
ožžon orgásmma vaikko mus
ii lean ge garra návli. Nu maid
sáhttá, duodasge, ja lea measta
jáhkemeahttun movt sánit
váikkuhit min dovdduide."*

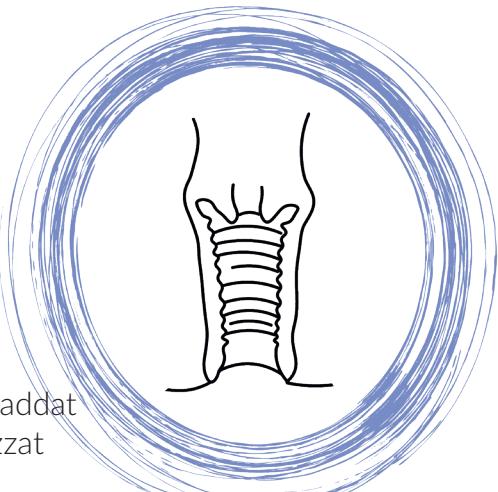
*"Mun in ožžon erekšuvnna vaikko
geahččalin ge máŋggaládje. Lei
ávki hupmat doaktáriin! Dál
bijan injekšuvnna návlái moadde
minuhta ovdal go háliidan garrat.
Dat lea mihá álkit go maid
jáhkken."*

*"Mun ožžon borasdávdda návlái
ja vurden beare guhká ovdal go
fitnen doaktára luhtte. Šadde
amputeret návlli vai sáhtte
gádjut mu heakka. Mus lei
váibmu cuovkanan. Dál anán
návleprotesa duhtadan dihte
iežan guoimmi. Dat lea hui
dehálaš mu iešdovdui."*

Cinná

Cinná (viigá) sáhttá rievdat go vuolledábiin lea dikšon borasdávdda, muhto maid seallamirkku dihte go dikšu borasdávdda mii lea earásajis rupmašis. Cinná sáhttá oatnut ja šaddat unnit elastihkalaš go vuohččecuozzat goiket ja asehuvvet. Cinná sáhttá bávččagit dahje oažžut háviid frikšuvnna dihte go lea goikkis ja unnán elastihkalaš. Go cinnás lea bávččas, de sáhttá bargat earálagan seksuála daguid olggobealde cinná, ovdamearkka dihte giedaiguin dahje seksuálateknikhalaš veahkkeneavvuiguin.

Rebecka
fanahalai cinná
diláhtoriin

"Borasdávdadivššu manjel mánnágoatus šadde mu cinnái árbbat ja oktiisaddamat. Doavttir lágidii nu ahte NAV sáddii munne diláhtoriid iešguđetlágan gassodagaiguin. Mun álgen várrogasat dainna seakkimusaid. Moadde vahkku manjel sáhtten cogat sisä dan gasimus diláhtora."

"Mu eamit čuohpaduvvui vuolledábiin. Go son lei gearggus fas álggahit munno seksualitehta, de sus bávččagii go hoigen garrisit. Borasdávdabuohccidivššár ávžžuhii munno geahččalit atnit návlerieggá dahje doallat gieda návlli ruohtasa birra, vai in penetreren nu čiekjalit."

Osvald
hoiggai várrogasat

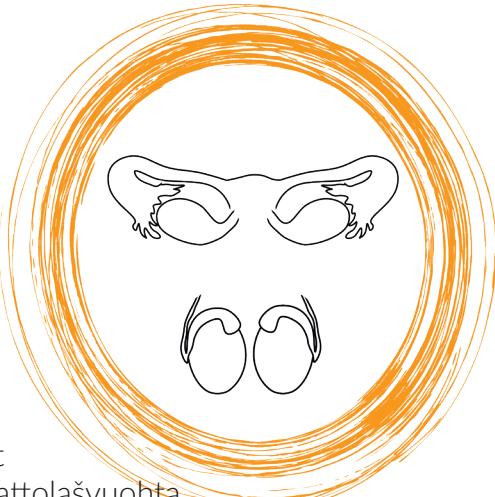
"Mus lei unnán dovdu vuolledábiin ja gynekologa dajai ahte maiddái aktoolbmuin lea riekti seksaeallimii ja veahkkeneavvuide. Son lágidii munnje NAV bokte cinnadeattuid mat bohte bostii dábálaš anonyma páhkas. Spiraldehkiid hárjehallan dagai ahte sáhtten fas návddašit vuolledábiiguin."

"Mun in lean vuordán ahte geahpesborasdávddadivššu maŋŋel šaddá goikkis cinná. Borasdávdabuohccidivššár ávžžuhii mu atnit njalkkodahttinvuoidasa ja stimuleret bunnu. De ii bávččagan penetrašuvdna šat nu olu."

Sáhkkehan-orgánat

Borasdávdadivšsu váikkuhusat olbmuid šattolašvuhtii vuolgá máŋgga fáktoris, earret eará agis, borasdávdahámis, divšsus ja man áigá lea dikšojuvvon. Kirurgiija, seallamirku ja suonjardikšu sáhttet čuohcat sáhkkehanorgánaide, ja šattolašvuhta ja sohkabealhormonat sáhttet unnut. Jus lea sávahahti, de sáttá leat vejolaš oažžut veahki reproduktiiva teknologijas, earret eará sáttá jiekjudit ja vurket siepmana ja moniid.

Elisa
ja su ovttasássi
niehku ollašuvai

"Moai leimme nuorat ja aitto náitalan go dikšojuvvojin borasdávda vuostá, ja dalle ávžžuhedje atnit prevenšuvnna vai in šatta áhpeheapmin, go dikšu sáttá vahágaahtit ogi. Divšsu maŋŋel golle vihtta lagi prevenšuvnnaid haga ovald go oaččuime "ráhkisuodamáná."

"Muhtumat gávdnet ráhkisuoda maŋŋit eallimis, nu go mun. Mus eai lean mánát ja ledjen geargan divšsuin árbbaš borasdávda vuostá go ledjen 43 lagi. Eai buohkat dárbbaš mánáid leat lihkolažžan. Mun návddašan eallima iežan guimmiin."

Nadia
válljii mánáhis
eallima

“Dalle go ožjon diagnosa, de mun in jurddašan ahte dat sáhttá váikkuhit dasa ahte beasan go šaddat áhčin boahtteáiggis. Ii mus lean dan áiggi moarsi. 18-jahkásažžii lei stuora ášsi jiekjudit ja vurket siepmana, muhto manjítáiggi lean hui giitevaš dan fálaldaga ovddas. Dál mus lea bearashaš golmmain olbmuin.”

“Divššuid manjjeł in sáhttán oažžut biologalaš mánáid, muhto mun oahpásnuvven nissonolbmuin geas ledje mánát, ja mun ožjon guokte mánnábeali. Diibmá adopteriime unna reanggaža. Lean hui vuovdnái iežan nástebearrašiin!”

Vulva

Vulva lea nissonolbmo vuolledábiid namma, mii gokčá buot daid olggumus osiid: cinnebaksamiid, bunnu ja cinnaráiggi. Bunnus leat báddanoaččit mat suorranit sisaguvlui goabbat bealde gožžaoari. Kirurgijja dihte sáhttet šaddat árbbat ja unnit dovdu. Liiki sáhttá asehuvvat ja raššut suonjardemiin. Bunnu stimuleren, juogo njuolgga dahje eahpenjuolgga, sáhttá addit orgásmma. Jus šaddá čuohpahit eret olles bunnu dahje oasi das, de sáhttá liikká oažžut orgásmmaid veahkkeneavvuiguin ja odđa teknihkaiguin.

Kitty

muitalii mii lei
buorre

*"Moai mu odđa guimmiin
háliideimme bagadeami das
movt birget seksuálalaččat
ovdal ja manjel čuohpadeami.
Buohccidivšár deattuhii ahte
olles rumaš lea erogena ja ávžžuhii
munno hupmat dan birra ahte mii
dovdui burez."*

*"Oasit vulvas ja bunnus ledje
váldojuvvon eret. Álggos lei dat
hástaleaddji munnuide, muhto
bunnu lea olu stuorát orgána go
maid dihten! Moai nagodeimme
stimuleret bunnonearvvaid garra
vibráhoriin. Dainna gal šattaime
goappašagat ova lihkolaččat!"*

Áilá

oaččui orgásmma
vibrašuvnnaiguin

"Lei geahpádus go čuohpadeapmi lihkostuvai, muhto vulva hápmi lei rievdan ja mun šadden eahpesihkarin dainna. Go loahpas jáhkkigohten sutnje go muitala ahte mu vulva lei finnis, de vuoiŋjastin. Ja de álgen maid návddašit!"

"Mun bártidin bákčasiíguin vuolledábiin máŋga jagi maŋŋel borasdávdadivššu. Loahpas gávdnen fysioterapevtta gií lei spesialiseren vuollenjárčái, ja sus ledje olu rávvagat munnje. Viimmat bessen fas anašít almma bákčasiid haga."

Čállit

Solveig Fridheim Torp

Solveig Fridheim Torp lea prošeaktajodiheaddji ja gihppaga mánusčálli. Son lea borasdávdabuoħċidivšár ja sus lea lassioahppu sexologijas (UiA), ja masteroahppu dearvvašvuodadiehtagis; das lea čiekjordan seksuála dearvvašvuhtii ja veajuiduhittimii borasdávdda oktavuodas.

Rogalándda Kreftomsorgas bargá son fágalaš jođiheaddjin, ráđđeaddin ja oahpaheaddjin. Son lea ovdal bargean iešguđetlágan borasdávdaossodagain Oslos ja Stavangeris.

Stine Kühle-Hansen

Stine Kühle-Hansen lea mánusčálli ja sus lea válдоovddasvástádus dán gihppaga geavaheaddjeperspektiivvaid ovddas. Sus lea alddis leamašan borasdávda ja gullá moanat fierpmádagáide. Stine lea universitehtalektor OsloMetas ja sus lea lassioahppu sexologijas UiA:s ja UiO:s. Dát gihpa boahtá maid adnot oahpahusas OsloMet masterfáttáin seksuála dearvvašvuoda birra. Stine atná iežas duppagalbbolašvuoda ráđđeaddin, logaldallin ja mánusčállin márggaid filbmaprošeavttain seksuála dearvvašvuoda birra.

Aron Willems

Aron Willems lea doavttir ja dáiddár, ja son lea bargean gihppaga illustrašuvnnaiguin ja gráfalaš designain. Gierddut gihppagis leat stiliserejuvvon veršuvnnat ovta govas jorri čuovggas ja dat symboliserejít doaivaga, máhtu ja dieđuid. Dasa lassin lea Aron veahkehan fágalaččat ja gielalaččat. Son lea máŋga jagi bargean veahkkeneavviguin seksuálaeallima várás, ja lea ovdal bargean Haukeland buohcciviesu Borasdávdaossodagas.

Loahppasánit

Giitu buot pasieanttaide ja sin guimmiide geat leat muitalan iežaset muitalusaid.

Mii áigut maid giitit buot pasieanttaid, sin guimmiid ja dearvvašvuodabargiid geat leat lohkan ja kommenteren dadimielde go leat bargan gihppagiin.

Dát gihpa ja nubbi gihpa dearvvašvuodabargiid várás mii lea dan birra movt sii sáhttet hupmat seksualitehta birra gullet prošektií “Seksuála dearvvašvuhta – go don dahje muhtun du lahka oažžu borasdávdda”.

Giitu Dearvvašvuodadirektoráhtti ruđaid ovddas loktet seksuála dearvvašvuodagelbbolašvuoda. Dát muitalusat eai livčče gullon sin ruhtadeami haga.

Dáppe sáhtát ohcat veahki:
kreftomsorg.no/tjenester/sexologisk-radgivning
helse-stavanger.no/avdelinger/kvinne-og-barneklinikken/kvinneklinikken/sexologisk-poliklinikk
finnensexolog.no

Dáppe sáhtát lohkatt eanet:
helsenorge.no/sex-og-samliv/kreft-og-seksualitet
kreftforeningen.no/rad-og-rettigheter/kreft-og-seksualitet
nav.no/soknader/nb/person/hjelpemidler-og-tilrettelegging/seksualtekniske-hjelpemidler
quintet.no/vaare-fagomraader/hjelpemidler-for-seksuallivet

Váldde oktavuoda
minguin:
51 56 79 90
post@kreftomsorg.no

STAVANGER Niels Juels gate 10, 4008 Stavanger

BRYNE Hetlandsgata 9, 4340 Bryne

HAUGALANDET Austbøveien 16, 5542 Karmsund

kreftomsorg.no

OSLOMET

**Kreftomsorg
Rogaland**

GUODAGEAINNU SUOHKAN
Kautokeino kommune
BORASDÁVDAKOORDINÁHTOR
kreftkoordinator

SÁMEDIGGI
SAMETINGET

QUINTET

Dán gihppaga lea Kreftomsorg Rogaland ráhkadan Dearvvašvuodadirektoráhta ruhtadoarjagiin.

Quintet ja OsloMet leat dorjon rudalaččat duohtandahkat prošeavtta.

Sámegillii jorgalan: Inger Máret Ánne Eira